

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА

Навчально-науковий інститут права
кафедра інтелектуальної власності та інформаційного права

«До захисту у ЕК допустити»
Завідувач кафедри
інтелектуальної власності та
інформаційного права
д.ю.н., проф. Козинець А.О.

(підпис)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ВІДПОВІДНІСТЬ ПУБЛІЧНОМУ ПОРЯДКУ ТА ЗАГАЛЬНОВИЗНАНИМ
ПРИНЦИПАМ МОРАЛІ ЯК УМОВА НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ
ТОРГОВЕЛЬНИЙ МАРЦІ**

Студентки 2 року навчання
ОР «Магістр»
ОП «Інтелектуальна власність»
Спеціальність: 081 «Право»
2 групи
Навчально-наукового інституту права
Денної форми навчання
Ткачук Валерії Святославівни

Науковий керівник:

д.ю.н., проф. кафедри
інтелектуальної власності та
інформаційного права
Козинець Анатолій Олександрович

Рецензент:

д.ю.н. проф. кафедри
інтелектуальної власності та
інформаційного права
Кулініч Ольга Олексіївна

ЗМІСТ

Магістерське завдання	3
Календарний план.....	5
Анотації роботи та список ключових слів.....	7
Вступ	9
Розділ 1. Поняття, ознаки та критерії «умов надання правової охорони» торговельним маркам: теоретико-правовий аналіз	9
1.1. Поняття, ознаки та складові «публічного порядку» як комплексної правової категорії.....	12
1.2. Аналіз правової сутності та змісту категорії «загальновизнані принципи моралі».....	19
1.3. Висновки до Розділу 1.	25
Розділ 2. Стан правового регулювання умов надання правової охорони торговельним маркам в Україні	28
1.1. Особливості правового регулювання відповідності торговельних марок публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі. Правозастосовна практика тлумачення.....	28
1.2. Національна правозастосовна практика з питань відповідності публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі.....	34
1.3. Висновки до Розділу 2.	44
Висновки	46
Список використаних джерел.....	49

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Науковий керівник:

д.ю.н., проф. кафедри

інтелектуальної власності та

інформаційного права

Кодинець Анатолій Олександрович

«_____» _____ 2022 року

МАГІСТЕРСЬКЕ ЗАВДАННЯ

Ткачук Валерії Святославівни, студентки 2 року навчання
денної форми за спеціальністю «Право»

1. **Тема роботи:** Відповідність публічному порядку та загально визнаним принципам моралі як умова надання правової охорони торговельній марці.
2. **Термін здачі роботи керівнику для підготовки відгуку:** 10 травня 2022 року.
3. **Робота виконується на базі:** Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
4. **Теоретичне завдання:**
  - аналіз спеціальної наукової юридичної літератури щодо особливостей правових категорій «публічний порядок» та «загально визнані принципи моралі»;
  - дослідження національного законодавства щодо правового регулювання відповідності торговельних марок публічному порядку та загально визнаним принципам моралі;
  - вивчення національної правозастосовної практики щодо відповідності торговельних марок публічному порядку та загально визнаним принципам моралі.

5. Практичне завдання:

- виявлення недоліків правового регулювання відповідності торговельних марок публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі;
- вироблення рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства в питанні правового регулювання відповідності торговельних марок публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі.

6. **Сфера застосування результатів роботи:** наукова діяльність, навчальний процес, правотворчість, правозастосовна діяльність.

7. **Завдання вручено студенту:** 1 листопада 2021 року.

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Науковий керівник:

д.ю.н., проф. кафедри

інтелектуальної власності та

інформаційного права

Кодинець Анатолій Олександрович

«_____» _____ 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Ткачук Валерії Святославівни, студентки 2 року навчання

денної форми за спеціальністю «Право»

Тема роботи: «Відповідність публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі як умова надання правової охорони торговельній марці»

№	Види робіт	План	Фактично
1.	Пошук та формування джерельної бази наукового дослідження.	25.11.2021	25.11.2021
2.	Формування плану роботи та погодження останнього з науковим керівником.	01.12.2021	01.12.2021
3.	Підготовка першого розділу та подання його на перевірку науковому керівнику.	05.04.2022	05.04.2022
4.	Підготовка другого розділу та подання його на перевірку науковому керівнику.	17.04.2022	17.04.2022
5.	Підготовка третього розділу та подання його на перевірку науковому керівнику.	29.04.2022	29.04.2022
6.	Доопрацювання роботи на підставі зауважень керівника.	03.05.2022	03.05.2022
7.	Формування вступу, анотацій, висновків,	05.05.2022	05.05.2022

	списку використаних джерел.		
8.	Робота над остаточним варіантом дослідження роботи та його технічне оформлення.	09.05.2022	09.05.2022
9.	Направлення роботи керівнику для підготовки відгуку.	10.05.2022	10.05.2022
10.	Подання роботи на кафедру.	10.05.2022	10.05.2022

Студентка.....Ткачук В.С.

АНОТАЦІЯ

Ткачук В.С. Відповідність публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі як умова надання правової охорони торговельній марці

Магістерська робота. Кафедра інтелектуальної власності та інформаційного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наукова робота присвячена дослідженню відповідності публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі як умови надання правової охорони торговельній марці. В межах дослідження проаналізовано підходи до розуміння сутності та змісту понять «публічний порядок» та «мораль» на теоретичному та законодавчому рівнях. Досліджено тенденції оцінювання позначень на відповідність публічному порядку та загальноновизнаним принципам морали у практиці закладу експертизи та Апеляційної палати Мінекономрозвитку України. Зазначено загальні зауваження щодо оцінювання відповідності торговельних марок зазначеним критеріям. Зроблено висновок, що практика оцінювання на відповідність чи невідповідність позначення, що заявляється, відповідно до частини 1 статті 5 Закону, є несталою та часто непрогнозованою, а тому законодавче регулювання умов надання правової охорони торговельним марок потребує вдосконалення.

Ключові слова: *торговельна марка, позначення, знак для товарі і послуг, умови надання правової охорони, публічний порядок, мораль, загальноновизнані принципи моралі.*

ABSTRACT

Tkachuk V.S. The compliance of the public order with the fundamental principles of morality as a condition to exercising the legal protection of the trademark

Thesis for a master's degree. The Department of Intellectual Property and Information Law of the Institute of Law of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

The academic paper is devoted to the research of the compliance of the public order with the fundamental principles of morality as a condition to exercising the legal protection of the trademark. Within the framework of the study, the approaches to the understanding of the nature and the sense of the notions of “public order” and “morality” on the theoretical and legislative levels have been analysed. The tendencies of assessment of designation for compliance with public order and fundamental principles of morality in the practice of the expertise institution and the Appellate Chamber of the Ministry of Economic Development of Ukraine have been studied. The general remarks concerning the assessment of compliance of trademarks with the defined criteria are specified. It is concluded that the practice of assessing the compliance or inconsistency of the designation claimed under paragraph 1 of Article 5 of the Law is inconsistent and often unpredictable. Therefore, the legislative regulation of trademark protection is to be improved.

Keywords: *trademark, designation, mark for goods and services, conditions for legal protection, public order, morality, fundamental principles of morality.*

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Торговельні марки мають важливе значення для кожного бізнесу для ідентифікації та індивідуалізації товарів і послуг різних виробників. При поданні заявки на знак для товарів і послуг заявники переслідують певний економічний інтерес, оскільки вони вже вкладають у відповідне позначення ресурси, зокрема фінансові, та мають бажання в майбутньому його комерціалізувати. Від подальшого розгляду поданої заявки та рішення за нею буде залежати, чи отримає заявник у власність певний нематеріальний актив та чи одержить відповідний обсяг прав інтелектуальної власності для їх використання у своїй комерційній діяльності. При цьому важливо, що заявник повинен діяти в межах встановлених умов надання правової охорони та можливих підстав для її відмови. А отже, правове регулювання у сфері правової охорони торговельних марок має безпосередній вплив на майнову сферу заявників.

Очевидним є той факт, що не всі заявки на знаки для товарів і послуг відповідають умовам надання правової охорони торговельній марці та отримують реєстрацію. Причиною цьому, зокрема, є відсутність належного правового регулювання цього питання.

Таким чином, вважаємо актуальним розглянути окремі умови надання правової охорони торговельній марці, а саме відповідність публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі, та дослідити збалансованість, адекватність та пропорційність системи оцінювання відповідності позначень вимогам законодавства. У межах наукової роботи зроблено спробу на підставі аналізу національного законодавства та практики правозастосовних органів виробити ряд рекомендацій щодо вдосконалення законодавчої техніки та системи оцінювання відповідності торговельних марок умовам надання правової охорони.

Мета і завдання дослідження. Мета наукової роботи полягає в дослідженні системи та критеріїв оцінювання відповідності торговельних марок

умовам надання правової охорони, аналізі національного законодавства та практики правозастосовних органів, а також у розробленні рекомендацій та формулюванні пропозицій, спрямованих на вдосконалення національного законодавства в сфері надання правової охорони торговельним маркам.

Реалізація мети наукового дослідження передбачає вирішення наступних **завдань**:

- 1) визначення змістовного наповнення правової категорії «публічний порядок»;
- 2) дослідження особливостей категорій «мораль», «суспільна мораль» та «загальноновизнані принципи моралі»;
- 3) встановлення та характеристика сучасного суспільного сприйняття категорій «публічний порядок» та «загальноновизнані принципи моралі»;
- 4) аналіз генезу понять «публічний порядок» та «загальноновизнані принципи моралі» крізь ретроспективну призму;
- 5) характеристика стану правового регулювання відповідності торговельних марок умовам надання правової охорони в Україні;
- 6) виявлення недоліків законодавчої техніки щодо оціночних категорій «публічний порядок» та «загальноновизнані принципи моралі»;
- 7) вивчення актуальної практики закладу експертизи та Апеляційної палати з питань невідповідності умовам надання правової охорони торговельним маркам;
- 8) вироблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання та законодавчої техніки в питанні відповідності чи невідповідності умовам надання правової охорони торговельним маркам.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають з приводу заявлення та потенційної реєстрації позначень, які містять елементи, що можуть порушувати публічний порядок та загальноновизнані принципи моралі.

Предметом дослідження є поняття умов надання правової охорони торговельним маркам: категорії «публічний порядок» та «загальновизнані принципи моралі».

Науково-теоретична та нормативно-правова база наукової роботи.

Науково-теоретична складова даного дослідження сформована з використання теоретичних доробок наступних вчених та науковців: О.Ф. Скакун, С.І. Шевченко, І.М. Даньшин, А.А. Манжула, Н.Ф. Кузнецова, К.А. Сопова, О.Г. Дробницький, В.А. Малахів, Л.Л. Фуллер тощо.

Нормативно-правовий базис наукової праці складає: Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Цивільний кодекс України, Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями», Правила складання і подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг тощо.

Структура роботи обумовлена метою і завданнями наукового дослідження і складається зі вступу, двох розділів, які об'єднують шість підрозділів, висновку та списку використаних джерел.

Дана магістерська робота спрямована на виявлення проблем та недоліків правового регулювання умов надання правової охорони торговельним маркам в Україні з метою подальшого вироблення пропозицій та рекомендацій щодо внесення відповідних змін до національного законодавства.

Розділ 1. Поняття, ознаки та критерії «умов надання правової охорони» торговельним маркам: теоретико-правовий аналіз.

1.1. Поняття, ознаки та складові «публічного порядку» як комплексної правової категорії.

Відповідно до доктринальних постулатів права інтелектуальної власності розрізняють два види підстав для відмови в наданні правової охорони заявленій торговельній марці – це так звані «абсолютні» та «відносні» підстави.

Абсолютні підстави для відмови в наданні правової охорони дозволяють без зіставлення з іншими об'єктами оцінити сутність заявленого на реєстрацію позначення, його здатність виконувати функції торговельної марки, зокрема основну функцію – розрізняльну [1]. Відносні підстави повинні дати відповідь на запитання, чи не буде заявлене позначення, у разі його реєстрації, порушувати права та інтереси третіх осіб на інші об'єкти, зокрема на торговельні марки, які вже охороняються [1].

Однією з абсолютних підстав для відмови в наданні правової охорони, відповідно до частини 1 статті 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 року (в редакції від 14.10.2020 року), є суперечність заявленої торговельної марки публічному порядку, загально визнаним принципам моралі, вимогам Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [2].

В контексті теоретичного аналізу окремих «абсолютних» підстав для відмови в наданні правової охорони варто відзначити, що поняття «публічного порядку» та «загально визнаних принципів моралі» не є сталим. Змістова складова наведених понять змінюється відповідно до розвитку суспільства та змін в суспільному сприйнятті. З урахуванням наведеного актуальним є аналіз змістовної трансформації понять «публічний порядок» та «загально визнані принципи моралі», а також оцінка їх сучасного сприйняття.

Публічний порядок - це багатогранне явище, яке включає в себе аспекти моралі, психології, права, економіки тощо. У науковій літературі різних періодів є багато підходів до визначення поняття «публічний порядок».

Поняття публічного порядку вперше обґрунтував французький учений Деламар у своєму «Трактаті поліції», характеризуючи поліцейську діяльність як важливу сферу державної діяльності, спрямовану на охорону порядку в публічних місцях і припинення проявів «кулачного» права, заснованого на свавіллі. Деламар уперше використав такі поняття, як «благоустрій», «добробут», «благополуччя», «благочиння».

Термін «публічний порядок» став вживатись у Франції на початку XIX ст. після проведення наполеонівських реформ, коли відбулося розмежування між кримінальною поліцією і адміністративною, на яку покладался обов'язок «охороняти публічний порядок у кожній місцевості» [3, с. 7].

Натомість сучасне французьке законодавство не містить точного визначення терміна «публічний порядок». На думку П. Мазеауд – члена Конституційної ради Франції – суду, відповідального за тлумачення Конституції, основа публічного порядку може бути знайдена у принципі безпеки, гарантованої Декларацією 1789 р.: свобода не можлива уразі, якщо особи побоюються за свою особисту безпеку [4].

Французький юридичний словник дає визначення терміна «публічний порядок» у широкому розумінні як концепції суспільного життя в політичній та адміністративних сферах. Цивільне право розглядає публічний порядок як правила, які з позицій моралі та безпеки необхідні для існування суспільних відносин [5].

Нижче у Таблиці № 1 наведемо окремі приклади щодо національного сприйняття правової категорії «публічний порядок» в зарубіжних країнах різного рівня розвитку.

Таблиця № 1. Приклади щодо національного сприйняття правової категорії «публічний порядок» в зарубіжних країнах

Країна	Окремі тези щодо національного сприйняття правової категорії «публічний порядок»
Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> • Юридична категорія «публічний порядок» застосовується у поєднанні з терміном «публічна безпека». • Публічний порядок – це сукупність неписаних правил поведінки особи в суспільній сфері, які у світлі загальних уявлень у певний проміжок часу вважаються необхідними для забезпечення упорядкованості життя людей у суспільстві.
Швейцарія	<ul style="list-style-type: none"> • Конституція Швейцарської Конфедерації містить посилення на «публічний порядок», «внутрішню безпеку», «зовнішню безпеку», а також на поняття «конституційного порядку».
Словенія	<ul style="list-style-type: none"> • Закон про захист публічного порядку та миру (2006): публічним порядком та миром визнається стан, при якому забезпечено безперешкодне здійснення прав та виконання обов’язків, передбачених Конституцією та законодавчими актами
Чорногорія	<ul style="list-style-type: none"> • Закон про публічний порядок та мир (2011): публічний порядок та мир – це стан взаємовідносин громадян у публічних місцях та діючих установах, організаціях та державних органах, при якому створено рівні умови для реалізації конституційно-гарантованих прав та свобод.

На підставі відомостей, узагальнених в межах Таблиці № 1, можливо зробити наступні висновки:

1) Найчастіше термін «публічний порядок» застосовується поряд із поняттям «безпека» («публічний порядок та безпека») як комплексний юридичний термін.

2) Також можна зустріти приклади, в межах яких правова категорія «публічний порядок», застосовується у поєднанні з поняттям «мир» («публічний порядок та мир»).

3) В окремих випадках поняття «публічного порядку» використовується поряд із поняттям «конституційний порядок».

Тобто в межах світової практики поняття «публічного порядку» доволі рідко використовується ізольовано. Наведене поняття найчастіше супроводжується понятійно-категорійним апаратом, що напряду пов'язаний із нормами публічного права та має регулятивне значення.

Звернемося до генези поняття «публічний порядок» в межах українських правових джерел.

Таблиця № 2. Генеза поняття «публічний порядок» в межах українських правових джерел

Часовий проміжок	Окремі положення відповідно до історичних українських правових джерел
1832	<ul style="list-style-type: none"> • Статут про попередження і припинення злочинів: уперше з'являється поняття «публічно порядку».
1881 – 1889	<ul style="list-style-type: none"> • Положення про заходи з охорони державного порядку (1881). • Указ Правлячому Сенату, підписаний царем (12 липня 1889): передбачалось введення посади земського начальника з обов'язками піклування про сільських жителів, охорону «благочиння і публічного порядку».
1922 – 1991	<ul style="list-style-type: none"> • Поняття «публічний порядок» ототожнюється з «революційним порядком» – уседозволеністю диктатури

	<p>пролетаріату.</p> <p>Конституція СРСР (1936): закріплено поняття «публічний порядок» і «державний порядок».</p> <ul style="list-style-type: none"> • Широкого застосування набуває поняття «громадський порядок». <p>Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про посилення відповідальності за хуліганство» (26 липня 1966): детально окреслювались складники публічного порядку.</p>
--	--

Варто відзначити, що суттєвий вплив на сприйняття українським суспільством категорії «публічного порядку» мала комуністична ідеологія радянського періоду. Відповідно до основоположних постулатів комунізму в основу поняття «публічний порядок» було покладено класову боротьбу та класові протиріччя. Основи нормативно-правового регулювання «публічного порядку» в незалежній Україні було закладено саме в радянські часи, що зумовило складність та заплутаність відповідного законодавства. Норми щодо «публічного порядку» в радянський період були позбавлені регулятивного характеру, оскільки в своїй основі не спирались на суспільне уявлення та сприйняття. Як і більшість категорій в той період категорія «публічного порядку» була змістовно штучною та слугувала інструментом тоталітарного режиму.

Також вважаємо за доцільне звернути увагу на теоретичні дефініції, запропоновані сучасними українськими науковцями, які досліджували питання «публічного порядку».

Так, до прикладу, Шевченко С.І. в межах своєї наукової праці зазначає, що «публічний порядок» – це широко використовуваний юридичний термін, застосування якого пов’язане як із державною політикою, основи якої закладено в конституційних актах, так і зі стандартами моралі та суспільної поведінки у суспільстві, що знайшли своє відображення у внутрішніх правових нормах [15, с. 194]. Вчений підкреслює, що забезпечення публічного порядку

пов'язане з наявністю системи правових норм, що створюють базу для його підтримки.

Комісаров С.А. вважає, що «публічний порядок» - це система, у сфері якої:

- відбувається реалізація численної частини прав, свобод;
- створюються передумови для їхньої реалізації;
- здійснюється їх обґрунтоване та виправдане обмеження.

На думку вченого публічний порядок є нагальною потребою організованого суспільства, для якого характерним є такий стан суспільних відносин, що забезпечує нормальну життєдіяльність людини, громадський спокій і безпеку.

Окрім того у сучасній науковій літературі є багато підходів до визначення поняття «публічний порядок», зокрема здебільшого його споріднене визначення «громадський порядок», кожен із яких так чи інакше відображає його сутність як суспільного явища.

На думку О.Ф. Скакун, громадським порядком є стан (режим) упорядкованості соціальними нормами (нормами права, моралі, корпоративними нормами, нормами-звичаями) системи суспільних відносин і їх дотримання [16, с. 454]. В.П. Нагребельний розглядає громадський порядок як «урегульовану правовими та іншими соціальними нормами систему суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їхнього життя і здоров'я, поважання честі та людської гідності, дотримання норм суспільної моралі» [17]. На його думку, сферу громадського порядку становлять переважно відносини, що виникають і розвиваються у громадських місцях, до яких належать насамперед місця спільного проживання, праці, відпочинку, а також місця спілкування людей із метою задоволення різноманітних життєвих потреб. І.М. Даньшин розкриває громадський порядок як порядок вольових суспільних відносин, що складаються в процесі свідомого та добровільного дотримання громадянами встановлених у нормах права та інших нормах неюридичного характеру правил поведінки у сфері спілкування та

забезпечують упорядковане і стійке сумісне життя людей в умовах розвиненого суспільства.

Отже, наведені вище визначення характеризують поняття «публічний порядок» у широкому розумінні, що зумовлено наявністю системи суспільних відносин, яка складається внаслідок впливу на процеси громадського життя чинних у суспільстві соціальних норм. Однак у цьому випадку публічний правопорядок виступає не тільки як юридична, а і як соціальна категорія і його можна вважати як «громадський правопорядок у загальносоціальному значенні» [19, с. 59].

З іншого боку, тлумачення поняття «публічний порядок» у вузькому розумінні здебільшого передбачає його обмеження певним простором, умовами, за допомогою яких створюються і розвиваються суспільні відносини [20, с. 8], або ж визначення його як відносин у громадських місцях, що регулюються нормами моралі і права [21, с. 3].

В контексті тематики цієї наукової праці було проведено комплексне соціальне опитування щодо сучасного суспільного розуміння та сприйняття поняття «публічний порядок» та «загально визнані принципи моралі».

Нижче наведено узагальнені та систематизовані результати соціального опитування. Було виокремлено чотири типи найбільш розповсюджених відповідей на запитання: «Як ви розумієте поняття «публічний порядок».

Вважаємо за доцільне висвітлити та процитувати окремі найбільш вдалі, на нашу думку, дефініції, надані респондентами:

- Публічний порядок – це система відносин, що базується на дотриманні норм та принципів моралі, прав і свобод людини, передбачає повагу до честі та гідності людини.
- Публічний порядок - це такий стан суспільства та держави, в якому всі органи публічної адміністрації належно забезпечують права та свободи приватних осіб, останні в свою чергу не порушують норми права, при цьому забезпечується публічний інтерес на всіх рівнях.
- Публічний порядок - соціально-правова форма регулювання відносин між громадянами у суспільстві, яка спрямована на забезпечення, дотримання і виконання правил поведінки людини у соціумі.

З урахуванням наведеного вище також маємо підкреслити, що окремі науковці стверджують, що норма про заборону реєстрації торговельних марок, які суперечать публічному порядку, покликана захистити споживачів від впливу на них скандальних назв товарів, семантика яких, зокрема, порушує суспільні інтереси й популяризує заборонені види діяльності, такі як використання наркотиків, насилля, пропаганда аморального образу життя тощо [22, с. 341].

Окрім того у Коментарі до Паризької конвенції проф. Г. Боденхаузен (1977) написав: «Знаком, що суперечить публічному порядку, може бути знак, який не відповідає фундаментальним правовим і соціальним концепціям даної країни».

1.2. Аналіз правової сутності та змісту категорії «загально визнані принципи моралі».

Уявлення людей про добро і зло, про справедливість і несправедливість, про совість і сенс життя лежать в основі моральних норм, які визначають правила життєдіяльності. Склались вони віками, ґрунтувались на вічних,

загальнолюдських цінностях, втілювались у народних звичаях, традиціях і обрядах. Кожна людина, свідомо чи несвідомо, керується цими нормами.

Норми моралі не містять деталізованих правил і чітко визначених форм покарання за їх недотримання. Та досить високий рівень деталізації правил і відповідних санкцій за їх порушення містять норми права, що встановлюються і забезпечуються державою. Суспільство завжди знаходило можливості за допомогою відповідних санкцій корегувати поведінку людини. Однак варто враховувати і те, що дотримання норм моралі залежить, передусім, від внутрішнього переконання людини в моральності чи аморальності своєї поведінки, свого вчинку. Провести межу між індивідуальним і соціальним характером моральних вимог неможливо, оскільки в них органічно переплітаються елементи того й іншого. І тут першорядну роль відіграють такі індивідуалізовані моральні категорії, як совість, обов'язок, що спрямовують поведінку людини в моральне русло, формують моральну зрілість, соціальну орієнтованість особистісних цінностей.

Норми моралі сформувались значно раніше правових; складались вони поступово. Правові норми з'явились лише на певному етапі суспільного розвитку, базуючись на моральних та інших соціальних нормах. З огляду на це, ефективність дії правових норм значною мірою залежить від неюридичних категорій – моральних норм та особистісних цінностей. А ще норми права, мають бути зрозумілими і справедливими, інакше не сприйматимуться суспільством.

Етимологічно термін «мораль» походить до латинського слова «mos» (множина «mores»), що позначає «вдача». Інше значення цього слова - закон, правило, розпорядження. У сучасній філософській літературі під мораллю розуміється моральність, особлива форма суспільної свідомості і вид суспільних відносин; один з основних способів регуляції дій людини в суспільстві за допомогою норм.

Мораль виникає і розвивається на основі потреби суспільства регулювати поведінку людей у різних сферах їхнього життя. Мораль вважається одним із

доступних способів осмислення людьми складних процесів соціального буття. Корінною проблемою моралі є регулювання взаємин і інтересів особистості і суспільства.

Моральні ідеали, принципи і норми виникли з уявлень людей про справедливість, гуманність, добро, суспільному благу тощо. Мораль має історичний, соціально-класовий і професійний характер.

Історичний характер моралі. Основна суспільна функція моралі, яка визначає специфіку її соціального буття, — це функція регуляції людської поведінки та міжлюдських стосунків.

Жодне суспільство не може скластися й існувати на ґрунті хаотичного зіткнення сліпих егоїстичних інтересів, нічим не нормованого й не впорядкованого. Такий гіпотетичний стан нульової впорядкованості суспільного життя англійський філософ Т. Гоббс (1588—1679) охарактеризував як «*bellum omnium contra omnes*» («війну всіх проти всіх» — лат.). Нестерпність такого стану суспільства змушує людей, на думку Гоббса, укласти між собою своєрідну угоду, соціальний договір, який, обмежуючи на засадах взаємності права кожного індивіда, тим самим має гарантувати реалізацію основних серед них, передусім права на життя і його захист (що передбачає виникнення держави й закону).

Втім, ще до Т. Гоббса ідею соціального договору висували мислителі пізньої античності; в XVI ст. ми знаходимо її в нідерландського соціолога й правника Г. Гроція (1583—1645); згодом її розвивали такі видатні мислителі, як Дж Локк, Б. Спіноза, І. Кант, Ж. Ж. Руссо. Це уявлення відбивало переконання в іманентності (внутрішній притаманності) суспільному життю людей певних форм його нормативної регламентації.

Вже в первісному людському колективі в міру його виходу за межі загально-біологічних детермінант поведінки — інстинктів стадності, збереження виду, материнського інстинкту — починає утверджуватися і розгалужуватися система власне нормативної регуляції життя, тобто такої, що в той або інший спосіб звертається до людської свідомості.

Набуваючи інколи у своїх конкретних проявах уже цілком осмисленого характеру, ці первісні поведінкові норми являють разом з тим приклади такої жорстокості, такої цілісності й всеосяжності тиску на людського індивіда, подібні до яких ми навряд чи знайдемо в усій подальшій історії людства. В примусовості цих норм синкретично (нерозчленовано, до майбутнього розмежування) поєднувався вплив магії, звичаю, міфу, а також того, що в пізніші часи дістало назву моралі, — недарма в літературі інколи йдеться про «мононорми» первісного життєустрою.

Яскравим прикладом таких «мононорм» є вироблена в родовому суспільстві система заборон — табу або табуація (з полінезійської). Те, що відомо сучасним дослідникам про феномен табу, дає підстави вбачати в ньому складний, але цілісний комплекс уявлень, в основі якого — категорична заборона певних дій і намірів, спрямованих на «недоторканні» об'єкти, що збуджують відчуття смертельного жаху, загрози — й водночас благоговіння, принадності, якщо не звабливості. Сукупність сформованих табу задовольняла потребу в захисті найважливіших елементів життєдіяльності родового колективу. Хоча пояснити походження тих чи інших конкретних форм табуації іноді буває вкрай важко. Протягом усієї первісної історії людства відбувалося поступове нагромадження елементів і ознак, що згодом утворили якісно специфічний феномен моралі. Суттєві «передморальні» моменти (або, точніше, такі, що включають певний моральний зміст, котрий поступово виокремлюється) властиві, як ми бачили, і розвиткові первісних форм регуляції поведінки людини.

Коли розкладається первісний синкретизм людського буття, давня «мононорма» поступається місцем диференційованим упорядковувачим і регулятивним впливам цивілізації, що народжується.

Саме з розвитком господарства й торгівлі, утвердженням нових соціально-економічних засад, що підривали замкненість традиційних родоплемінних колективів, формуванням власне суспільних станів і класів, появою держави, що закріплює і каталізує всі ці процеси, — виникає потреба в

становленні якісно різних способів регуляції людського життя, вже не пов'язаних з єдиним родовим або племінним центром. Концентрація релігійно-магічних функцій у певних пунктах соціального часу й простору звільнює місце для розгортання раціонально-світських регуляторів людської поведінки.

В цій останній сфері виникає й утверджується право, тобто система соціальних норм та відносин, додержання яких забезпечується силою і авторитетом держави. Перші системи права утворювалися звичайно шляхом відбору і санкціонування традиційних, спонтанно сформованих звичаїв («звичаєве право»), загальнообов'язкових релігійних норм тощо. Згодом, однак, у процесі розвитку права дедалі більшою мірою починає виявлятися його власна якісна специфіка, власні системні ознаки. Поряд із правом виділяється, набуває специфічних рис і мораль.

Мораль і право репрезентують, відповідно, позаінституційну й інституційну форми регуляції людської поведінки. Проте як інституційна регуляція не зводиться тільки до правової — власне кажучи, її прикладом може бути будь-яка діюча в суспільстві організація, що так чи інакше визначає права й обов'язки своїх членів, — так і мораль є далеко не єдиним механізмом регуляції позаінституційної. Суттєвим для уточнення специфіки моралі як суспільного явища постає в цьому зв'язку її порівняння з такою формою позаінституційної ж регуляції людської поведінки, як звичай.

Подібно до моралі, звичаї також складаються спонтанно в житті конкретних людських спільнот. Порівняно з правом і мораллю звичаї найглибше вкорінені в первісному синкретизмі, в давній історії людства. Ми не можемо говорити про первісне право, але про первісні звичаї — цілком.

Саме звичаї, хоча це не завжди усвідомлюється, є найбільш глибокою і масовою формою регуляції й нашого сьогоденного життя — в переважній більшості випадків, спілкуючись із людьми, реалізуючи свої цілі тощо, ми діємо, не розмірковуючи над цим, просто так, як це заведено.

Зважаючи на це, впорядковуюче значення звичаю в суспільному житті справді важко переоцінити — так само як і значення традицій, усталених

навичок людського мовлення і мислення, що сполучають наше сьогодні з історичним досвідом людства.

За результатами соціально опитування було виокремлено декілька репрезентативних позицій щодо того, що варто вважати «загальновизнаними принципами моралі»:

1. Це система правил, норм, які визнаються і підтримуються суспільством. Опори окремого індивіда і суспільства, що допомагають його регулювати і тримати в рамках порядності.

2. Норми моралі підкріплені багатовіковою та всесвітньою практикою їх застосування.

3. Принципи, які є механізмами управління поведінкою конкретно у твоїй державі.

4. Формули правил поведінки.

5. Сформовані поколіннями принципи, що передаються в суспільстві разом з вихованням.

6. Норми поведінки, визнані певним суспільством або групою людей. Є частиною культури.

7. Суспільні цінності, кодекс поведінки чи суспільні звичаї. Вони не дають об'єктивних суджень про хороше і погане, а тільки описують те, що вважається хорошим або поганим.

8. Це правила і норми позиціонування себе в суспільстві, які визнаються всіма членами суспільства незалежно від національностей, релігійних та політичних уподобань

9. Принципи, які наслідуються переважною більшістю суспільства у різних сферах (світська, релігійна, політична).

10. Базові правила, які відносяться до кожної особи не залежно від національності чи місця проживання.

11. Норми поведінки, які кожне суспільство вважає прийнятними для себе з оглядом на духовні, традиційні, релігійні аспекти.

12. Набір нечітких правил, встановлених умовним суспільством, який базується на культурних цінностях, стигмі, упередженнях, стереотипах.

13. Правила і норми, які добре відомі у певному суспільстві, підкріпленні освітнім вихованням або релігійним наративом.

14. Ментальність народу. Насамперед це залежить від політики, кумирів, культури, трендів. Тобто від того, що впливає на народ. Також дуже багато залежить від виховання з дитинства.

Наведені результати уможливають наступні висновки:

- Категорії «моралі», «суспільної моралі» та «загальновизнаних принципів моралі» мають історичний та кумулятивний характер. Їх зміст охоплює як аспекти історичного розвитку конкретного суспільства, так і його ментальні особливості.

- Категорії «моралі», «суспільної моралі» та «загальновизнаних принципів моралі» мають суб'єктивний та поліваріантний характер. З огляду на це доволі ускладненим є процес структуризації та вичленення конкретних критеріїв, які б визначали ті інші принципи моралі.

- Зміст наведених вище понять є оціночним та потребує тлумачення. Результати тлумачення залежить від виховання, суб'єктивних поглядів, ментальності та стереотипів суб'єкта тлумачення.

1.3. Висновки до Розділу 1.

1. Поняття «публічного порядку» та «загальновизнаних принципів моралі» не є сталим. Змістовна складова наведених понять змінюється відповідно до розвитку суспільства та змін в суспільному сприйнятті.

2. В межах світової практики поняття «публічного порядку» доволі рідко використовується ізольовано. Наведене поняття найчастіше супроводжується понятійно-категорійним апаратом, що напряду пов'язаний із нормами публічного права та має регулятивне значення.

3. Суттєвий вплив на сприйняття українським суспільством категорії «публічного порядку» мала комуністична ідеологія радянського періоду.

Відповідно до основоположних постулатів комунізму в основу поняття «публічний порядок» було покладено класову боротьбу та класові протиріччя. Основи сучасного нормативно-правового регулювання «публічного порядку» було закладено саме в радянські часи, що зумовило складність та заплутаність відповідного законодавства.

4. У сучасній науковій літературі є багато підходів до визначення поняття «публічний порядок», зокрема здебільшого його споріднене визначення «громадський порядок», кожен із яких так чи інакше відображає його сутність як суспільного явища.

5. В контексті тематики наукової праці було проведено комплексне соціальне опитування щодо сучасного суспільного розуміння та сприйняття поняття «публічний порядок» та «загальновизнані принципи моралі».

Було виокремлено чотири типи найбільш розповсюджених відповідей на запитання «Як ви розумієте поняття «публічний порядок»:

- Загальноприйняті принципи, правила та норми, що регулюють суспільні відносини.
- Суспільні відносини, система відносин, засновані на дотриманні норм.
- Правопорядок в державі.
- Дотримання норм, загальноприйнятих правил.

6. Мораль має історичний, соціально-класовий і професійний характер. Основна суспільна функція моралі, яка визначає специфіку її соціального буття, — це функція регуляції людської поведінки та міжлюдських стосунків.

7. Мораль і право репрезентують позаінституційну й інституційну форми регуляції людської поведінки. Подібно до моралі, звичаї також складаються спонтанно в житті конкретних людських спільнот. Порівняно з правом і мораллю звичаї найглибше вкорінені в первісному синкретизмі, в давній історії людства.

8. Категорії «моралі», «суспільної моралі» та «загальновизнаних принципів моралі» мають історичний та кумулятивний характер. Їх зміст

охоплює як аспекти історичного розвитку конкретного суспільства, так і його ментальні особливості.

9. Категорії «моралі», «суспільної моралі» та «загально визнаних принципів моралі» мають суб'єктивний та поліваріантний характер. З огляду на це доволі ускладненим є процес структуризації та вичленення конкретних критеріїв, які б визначали ті інші принципи моралі.

10. Зміст наведених вище понять є оціночним та потребує тлумачення. Результати тлумачення залежить від виховання, суб'єктивних поглядів, ментальності та стереотипів суб'єкта тлумачення.

Розділ 2. Стан правового регулювання умов надання правової охорони торговельним маркам в Україні.

2.1. Особливості правового регулювання відповідності торговельних марок публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі. Правозастосовна практика тлумачення.

Останніми роками спостерігається тенденція на зростання кількості заявок на знак для товарів і послуг, що незначним чином пішла на спад після 2019 року. З початку 2000-го року і дотепер в Україні налічується більше ніж 465 тис. поданих заявок та більш ніж 300 тис. зареєстрованих свідоцтв України на знаки для товарів і послуг. Очевидним є той факт, що не всі заявки відповідають умовам надання правової охорони торговельним маркам, а отже, виникає необхідність дослідження питання сутності таких умов і тенденцій практики їх застосування.

Подано заявок та зареєстровано свідоцтв

- ✓ Кількість поданих заявок (за роком подання) та зареєстрованих свідоцтв України на торговельні марки (за роком реєстрації).

По поданим заявкам враховуються тільки ті заявки, для яких було встановлено дату подання. Реальна кількість заявок, що надійшла до Укрпатенту, є дещо більшою.

Протягом останніх років Україна проводить активну політику щодо інтеграції до ЄС. У 2014 році Україною було підписано та ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію). Її прийняття стало надважливим кроком у процесі поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

Процес інтеграції передбачає, зокрема, необхідність поступового приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС та його членів. Підписавши та ратифікувавши Угоду про асоціацію, Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати національне законодавство до стандартів ЄС, у тому числі, у сфері інтелектуальної власності.

Відповідно до статті 157 Угоди про асоціацію основними цілями прийняття Угоди про асоціацію у сфері інтелектуальної власності є:

- а) спрощення створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на території Сторін; і
- б) досягнення належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності [26].

З метою реалізації положень Угоди про асоціацію було прийнято Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», яка була затверджена Указом Президента від 12 січня 2015 року та визначала напрямки та пріоритети розвитку України на період до 2020 року.

У 2020 році в процесі реформування в Україні було прийнято низку важливих законодавчих актів у сфері інтелектуальної власності, серед яких і Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» від 21 липня 2020 року. Відповідно до зазначеного Закону в частині 1 статті 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 року (в редакції від 14.10.2020 року) формулювання «принципам гуманності і моралі» замінили на «загальноновизнаним принципам моралі», а вказану норму було викладено у

наступній редакції: «Правова охорона надається торговельній марці, яка не суперечить публічному порядку, загально визнаним принципам моралі, вимогам Закону України "Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки" та на який не поширюються підстави для відмови в наданні правової охорони, встановлені цим Законом» [2]. Зазначене формулювання відтворює зміст закладений у пункті f частини 2 статті 193 Угоди про асоціацію [26].

Таким чином, українське законодавство, що регулює питання правової охорони торговельних марок, перейняло стандарти ЄС та чітко закріпило умову про те, що правова охорона не надається знакам, які суперечать публічному порядку та загально визнаним принципам моралі. У той же час, у спеціальному законі оминули визначення сутності поняття «публічний порядок», «мораль» та загально визнані принципи моралі» та не встановили перелік таких принципів.

Розкриття сутності та змісту понять «публічний порядок» і «мораль», а також дослідження практики їх застосування в Україні, є важливим для аналізу умов надання правової охорони відповідно до пункту 1 статті 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

Законодавство України визначення терміну «публічний порядок» не містить. У межах Таблиці № 3 маємо змогу порівняти позиції та концепції, висунуті українськими теоретиками права та засадничі положення, вироблені українською правозастосовною практикою.

Таблиця № 3. Розуміння поняття «публічний порядок» в межах правозастосовної практики України

<p>Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень</p>	<p>Під публічним порядком належить розуміти правопорядок держави, визначальні принципи і засади, які становлять основу існуючого в ній</p>
---	--

<p>іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» від 24 грудня 1999 року № 12</p>	<p>ладу (стосуються її незалежності, цілісності, самостійності й недоторканності, основних конституційних прав, свобод, гарантій тощо) [27].</p>
<p>Постанова Верховного Суду України від 13 квітня 2016 року, Постанова Верховного Суду від 6 червня 2018 року.</p>	<p>Публічний порядок – це публічно-правові відносини, які мають імперативний характер і визначають основи суспільного ладу держави [28][29].</p>

Принагідно зазначити, що подання заявки на знак для товарів і послуг є дією особи-заявника, що спрямована на набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку, а отже, згідно з частиною 1 статті 202 Цивільного кодексу України, така дія є правочином. Це уточнення є важливим у зв'язку з тим, що відповідно до частини 1 статті 228 Цивільного кодексу України, правочин вважається таким, що порушує публічний порядок, якщо він був спрямований на порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна фізичної або юридичної особи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади, незаконне заволодіння ним [30].

Термін «мораль», точніше «суспільна мораль», в українському законодавстві існує. При цьому, законодавство жодним чином не пояснює, що варто розуміти під «загальноновизнаними принципами моралі». У літературі можна знайти наступний підхід у цьому питанні. Мораль вказує на те, які саме вчинки людина повинна здійснювати, в той час як принципи моралі висвітлюють вироблені в моральній свідомості суспільства вимоги, що стосуються моральної сутності людини, її призначення, сенсу її життя й характеру взаємин між людьми [31]. Тобто під принципами моралі варто

розуміти основоположні вимоги, що охоплюють суспільне та особисте життя людини, виступають у вигляді норм поведінки людей у певних ситуаціях.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про захист суспільної моралі» від 20 листопада 2003 року визначається наступним чином: «суспільна мораль – система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість» [32].

Аморальною, тобто такою, що заборонена до виготовлення та розповсюдження, відповідно до статті 2 згаданого Закону, можна назвати, зокрема, продукцію:

- порнографічного та еротичного характеру;
- пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну шляхом насильства конституційного ладу або територіальної цілісності України;
- містить виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України;
- глорифікує осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України;
- пропагує фашизм та неофашизм;
- принижує або ображає націю чи особистість за національною ознакою;
- пропагує бузувірство, блюзнірство, неповагу до національних і релігійних святинь;
- принижує особистість, є проявом знущання з приводу фізичних вад (каліцтва), з душевнохворих, літніх людей;
- пропагує невігластво, неповагу до батьків;
- пропагує наркоманію, токсикоманію, алкоголізм, тютюнопаління та інші шкідливі звички [32].

У Правилах складання і подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг, затверджених наказом Держпатенту України від 28.07.1995 № 116, а саме в пункті 4.3.1.1., міститься примірний відкритий

перелік характеристик позначення, що може суперечити публічному порядку та загально визнаним принципам моралі. Такими є позначення порнографічного характеру, позначення, що містять антидержавні, расистські лозунги, емблеми та найменування екстремістських організацій, нецензурні слова та вирази тощо [33].

Методичні рекомендації з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів і послуг, затверджених наказом Державного підприємства «Український інститут промислової власності» від 07.04.2014 № 91, що застосовуються експертами закладу експертизи при прийнятті рішень щодо видачі свідоцтв на торговельні марки згадують таке визначення терміну «мораль»: «мораль – це одна з форм суспільної свідомості, сукупність принципів, правил і норм, що історично змінюються і регулюють поведінку людей, ставлення одне до одного і до суспільства; додержання норм моралі на відміну від норм права забезпечується внутрішнім переконанням людини, громадською думкою і засобами громадського впливу» [34].

Методичні рекомендації також систематизували, дещо розширили та закріпили додатково до вже згаданих наступні підстави для віднесення позначень до таких, що суперечать публічному порядку та загально визнаним принципам моралі. Такими є, зокрема, позначення, які:

- можуть ввести громадськість в оману;
- стосуються об'єктів культурної спадщини національного значення, імен та прізвищ видатних державних чи громадських діячів, які внесли значний вклад в історію та світову культуру, або є їх спотворенням;
- пропагують культ насильства та жорстокості;
- містять словесні позначення, виконані літерами латинської або кириличної абетки, слова іноземних мов, які можуть мати образливий характер або викликати неприємні асоціації у зв'язку із звуковою схожістю з певним словом української мови;

- містять слова природної української мови, написані з таким порушенням правил орфографії української мови, внаслідок якого відтворення слова може зачіпати людську гідність, почуття віруючих або має непристойний
- характер тощо [34].

Таким чином, ми бачимо, що загалом українське законодавство, та конкретно законодавство, що регулює питання правової охорони торговельних марок, не має чіткого та однозначного підходу до розуміння сутності та змісту понять «публічний порядок», «мораль» та «загальновизнані принципи моралі», а отже, їхня сутність має визначатися через основні права і свободи людини та суспільства в цілому [34].

Недостатня чіткість та систематизованість врегулювання питання умов надання правової охорони торговельним маркам створює проблеми під час їх застосування. На практиці це призводить до того, що заявнику складно зрозуміти, чи відповідає його позначення умовам надання правової охорони торговельній марці, та й загалом спрогнозувати його долю. У свою чергу це спричинює ускладнення та подовження процесу реєстрації торговельної марки шляхом подолання попередньої відмови або подання заперечення до Апеляційної палати з потенційною можливістю отримання свідоцтва, в найкращому випадку, або ж до остаточної відмови в реєстрації позначення та потреби у проведенні ребрендингу, в найгіршому випадку.

2.2. Національна правозастосовна практика з питань відповідності публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі.

Найбільш активно вживаним джерелом практичної допомоги для експертів під час проведення експертизи на відповідність позначення умовам надання правової охорони торговельним маркам слугують вже згадані у попередньому підрозділі Методичні рекомендації з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів і послуг.

Потреба у таких Методичних рекомендаціях була обумовлена певною неузгодженістю між собою нормативно-правових актів щодо торговельних марок, що викликало проблеми під час їх застосування як для заявників, так і для експертів. Вони мали закріпити однаковий підхід до вирішення всіх питань що виникали під час проведення експертизи за заявками на знаки для товарів та послуг. Зокрема, в них надані рекомендації й щодо вирішення питань, пов'язаних з застосуванням пункту 1 статті 5 та статті 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

Важливо зазначити, що Методичні рекомендації за своєю суттю не є нормативно-правовим актом. Вони є практичним посібником, зокрема, і для цілей дослідження в цьому підрозділі, однак вони не мають юридичної сили. При цьому, їх активно використовують не лише експерти при прийнятті рішень щодо реєстрації торговельних марок, але й Апеляційна палата та суди при розгляді справ, що стосуються торговельних марок. Таким чином, залишається незрозумілим, яке ж місце займають Методичні рекомендації в нормативно-правовій базі та виникає потреба у врегулюванні цього питання. Також виникає питання щодо актуальності розуміння сутності та змісту категорій «публічний порядок» та «мораль» в даних рекомендаціях, так як ці категорії є оціночними та несталими.

Повертаючись безпосередньо до дослідження національної правозастосовної практика з питань відповідності торговельних марок публічному порядку та загально визнаним принципам моралі варто розпочати з наступного.

Перелік підстав для відмови в наданні правової охорони позначенням у зв'язку з їх невідповідністю публічному порядку та загально визнаним принципам моралі, як вже зазначалося, є невичерпним та недостатньо конкретизованим. Як наслідок, це зумовлює можливість прийняття рішення про відмову в реєстрації торговельної марки внаслідок суб'єктивної оцінки експертом таких категорій як «публічний порядок» та «мораль».

Під час встановлення того, чи суперечить позначення, що заявляється на реєстрацію, публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі, враховуються всі особливості, які можуть бути притаманні заявленому позначенню, перелік товарів і послуг в межах класів Міжнародної класифікації товарів і послуг для реєстрації знаків (далі – МКТП), для яких заявляється позначення, передбачуване коло споживачів, відомості та документи, що можуть свідчити на користь реєстрації позначення [35].

Важливо, що невідповідність заявленого позначення та/або його елементів публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі має бути очевидним. Натяк або невизначена можливість того, що хто-небудь може вирішити, що це позначення або його елемент суперечитиме зазначеним умовам надання правової охорони, в певних обставинах не є достатнім для відмови в реєстрації такого позначення [35].

Фактично, існуючий достатньо розмитий стан правового регулювання умов надання правової охорони торговельних марок в частині їх відповідності публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі призводить до того, що правозастосовна практика з даного питань має значну кількість цікавих і часто спірних рішень, прийнятих закладом експертизи. Деякі з них наведені у Таблиці № 4 та будуть проаналізовані у даній науковій роботі.

Таблиця № 4. Торговельні марки, що суперечили або потенційно суперечили відповідності публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі

Зображення торговельної марки	Номер та дата подання заявки	Статус
	m200902827 18.03.2009	Зареєстрована торговельна марка

	m201619898 12.09.2016	Зареєстрована торговельна марка
	m201806790 21.03.2018	Відмова в реєстрації (Апеляційна палата відмовила у задоволенні заперечення)
Black Cocaine	m201808570 10.04.2018	Відмова в реєстрації (Апеляційна палата відмовила у задоволенні заперечення)
СУЧКІ	m201720530 14.09.2017	Зареєстрована торговельна марка (Апеляційна відмінила рішення про відмову у реєстрації знака)

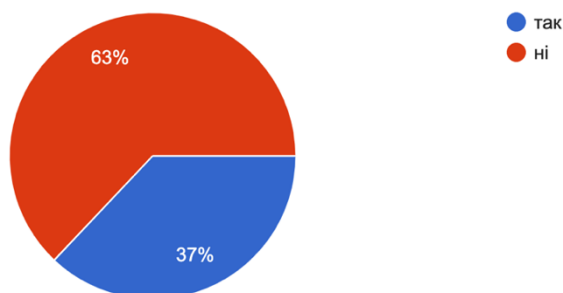
У Правилах складання і подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг та з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів і послуг зазначено, що в разі, якщо заявлене містить нецензурні слова та вирази, то воно може вважатися таким, що суперечить публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі. В той же час, в Україні законодавчо не визначений перелік таких слів та виразів.

У зареєстрованій торговельній марці «» словесна частина комбінованого позначення фактично не містить нецензурних висловлювань, але є яскравим прикладом того, як залежно від обставин вживання окремих звичайних слів може набувати додаткових відтінків нецензурної конотації [35]. Торговельна марка успішно пройшла процедуру реєстрації та отримала свідоцтво України на знак для товарів та послуг (свідоцтво № 127404 від 25.08.2010) у зв'язку з тим, що її візуальне сприйняття дозволяє стверджувати, що вона не суперечить публічному порядку та загальновизнаним нормам моралі. Дотримання даною торговельною маркою умов надання правової

охорони підтверджується й результатами проведеного опитування, в якому 63% респондентів відповіли, що дане позначення не суперечить публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі.

10. Чи вважаєш ти ТМ "Бані є бані" такою, що суперечить публічному порядку та/або загальноновизнаним принципам моралі?

54 відповіді

Цікавою та досить неоднозначною для заявників можна вважати практику використання слова «contrabanda» у найменуванні торговельних марок. Вона має як позитивний приклад реєстрації торговельної марки зі словесною частиною «contrabanda» – позначення « Contrabanda», так і негативний – позначення « CONTRABANDA».

Апеляційна палата своє рішення відмовити у реєстрації торговельної марки « CONTRABANDA», як таке, що суперечить публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі, аргументувала наступним чином:

1. словесний елемент «CONTRABANDA» є транслітерацією латинськими літерами українського слова «контрабанда», що відповідно до статті 201 Кримінального кодексу України є злочином, тобто є суспільно небезпечним діянням, яке суперечить публічному порядку та моралі, проти якого держава застосовує спеціальне законодавство та систему заходів для протидії, що реалізуються державними органами, які

- уповноважені переслідувати та припиняти зазначене кримінальне правопорушення;
2. контрабандою завдається шкода або створюється загроза для: економічної безпеки; суспільної безпеки при незаконному переміщенні наркотиків, психотропних речовин, зброї; національної безпеки України чи безпеки інших країн в разі незаконного вивезення (ввезення) зброї масового ураження, а також матеріалів чи технологій, які використовуються для їх виготовлення; інтересів культури в разі контрабанди культурних цінностей;
  3. враховуючи розмір та місце розташування, слово «CONTRABANDA» займає центральне положення та є домінуючим елементом заявленого позначення;
  4. зображувальний елемент заявленого позначення у вигляді футляра для гітари, у якому схована пляшка, підсилює закладену в позначення ідею щодо семантичного значення словесного елемента «CONTRABANDA» та символічно ілюструє один із протизаконних способів контрабанди, а саме перевезення та приховання від митного контролю одного (контрабандного) товару під видом іншого;
  5. заявлене позначення сприяє популяризації контрабанди та контрабандних товарів, створюючи їм загальний позитивний імідж, применшуючи серйозність відповідної незаконної діяльності та маніпулюючи уявленнями про моральні категорії добра та зла, а також опосередковано заохочуючи споживачів до толерантного сприйняття зазначених злочинних явищ у суспільстві, що не відповідає інтересам держави [36].

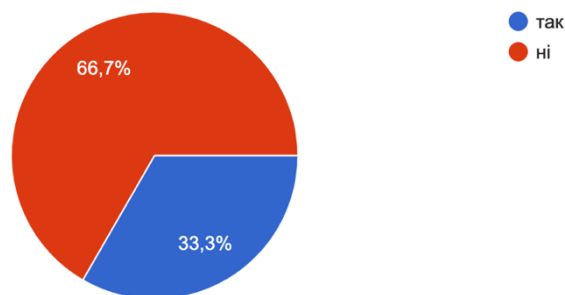
У той же час, торговельна марка « **Contrabanda**» отримала свідоцтво України на знак для товарів та послуг (свідоцтво № 242713 від 11.06.2018).

Такий підхід можна пояснити тим, що обидва позначення є комбінованими та містять у собі сильні зображувальні елементи. Якщо у

випадку з торговельною маркою « CONTRABANDA» зображувальний елемент дає підстави асоціювати товари і послуги в межах заявлених 29, 30, 32, 33, 35 класів МКТП з контрафактною, зокрема, алкогольною продукцією, то у випадку з торговельною маркою « Contrabanda» для 43 класу МКТП, а саме закладу харчування, зображувальний елемент таких асоціацій не викликає.

Однак, така практика викликає сумніви щодо того, чи є така аргументація зрозумілою не для спеціаліста з юридичною освітою, а для заявника, що може таку профільну освіту не мати. Відсутність законодавчо закріплених критеріїв для розуміння того, у яких випадках, зокрема, слово «contrabanda», що міститься в торговельній марці, буде порушенням умов надання правової охорони, а в яких ні, є сумним, але цікавим прикладом незрозумілого та непрогнозованого законодавства. Проведене опитування показало, що 66,7% респондентів не вважають торговельну марку «Contrabanda» такою, що суперечить публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі, навіть при відсутності в ній додаткових зображувальних елементів.

11. Чи вважаєш ти ТМ "Contrabanda" такою, що суперечить публічному порядку та/або загальноновизнаним принципам моралі?
54 відповіді

Яскравим прикладом відмови в реєстрації торговельної марки у зв'язку з його невідповідністю публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі також є позначення «». У даному випадку Апеляційна

палата залишила чинним рішення про відмову в реєстрації знака для товарів і послуг, пояснивши свою позицію з огляду на наступне:

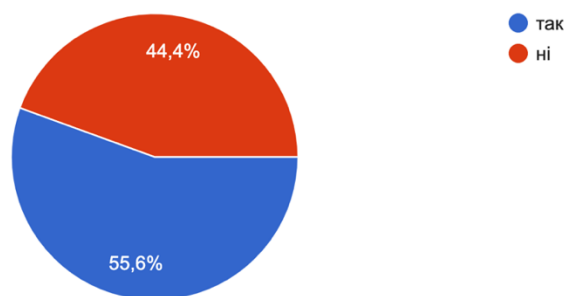
1. словосполучення «black cocaine» перекладається з англійської мови як «чорний кокаїн» та являє собою суміш звичайної основи кокаїну або кокаїну гідрохлориду з різними іншими речовинами, які додаються з метою маскуванню типового зовнішнього вигляду, завадити тестам за кольором та зробити суміш непомітною для собак, що шукають наркотики;
2. в Україні на законодавчому рівні передбачено правові норми задля убезпечення суспільства від продукції (товарів, послуг), що негативно впливають на суспільну мораль, зокрема, пропагуючи наркотичні засоби та наркоманію;
3. не зважаючи на те, що у слові «Cocaine» заявленого позначення літера «o» виконана у вигляді стилізованого зображення кавового зерна, подібного за своєю формою до літери «o», цей зображувальний елемент хоч й додає оригінальності позначенню, але не змінює візуального сприйняття слова та не надає йому іншого семантичного значення, окрім як «cocaine», тобто «кокаїн»;
4. при використанні позначення « ^{Black Cocaine} » для заявлених послуг 43 класу МКТП, а саме кав'ярні, буде породжувати в свідомості споживачів асоціацію із наркотичним засобом «кокаїн», а тому застосування такої торговельної марки під час пропонування та надання заявлених послуг, на вивісках, в рекламі, в мережі Інтернет може розцінюватиметься як пропаганда наркотичних засобів та потенційно завдати шкоди суспільству [37].

Незважаючи на досить аргументовану позицію Апеляційної палати, особисто в мене, як у потенційного споживача виникають сумніви щодо того, що використання даної торговельної марки викликатиме такі категоричні настрої як «пропаганда наркотичних засобів». З однієї сторони, позначення

дійсно містить слово «cocaine», яке не має іншого значення та не викликає інших асоціацій, окрім як із одним із різновидів наркотиків. З іншої сторони, слово містить зображувальний елемент у вигляді стилізованого зображення кавового зерна, що відразу викликає пряму асоціацією з кавою. Позиція більшості респондентів, що брали участь в опитуванні, а саме 55,6%, така, що вони вважають торговельну марку «Black Cocaine», за відсутності зображувального елемента, такою, що суперечить публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі.

13. Чи вважаєш ти ТМ "Black Cocaine" такою, що суперечить публічному порядку та/або загальноновизнаним принципам моралі?

54 відповіді

Практика Апеляційної палати містить приклади, коли рішення про відмову у реєстрації позначення у зв'язку з його невідповідністю публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі було відмінено, а торговельну марку зрештою зареєстровано. Такою торговельною маркою є «**СУЧКІ**».

При розгляді заперечення щодо реєстрації торговельної марки «**СУЧКІ**» Апеляційна палата у прийнятті рішення звернула увагу на наступне:

1. словесне позначення «**СУЧКІ**», відповідно до опису знака, що було подано в заявці на знак для товарів і послуг, складається зі

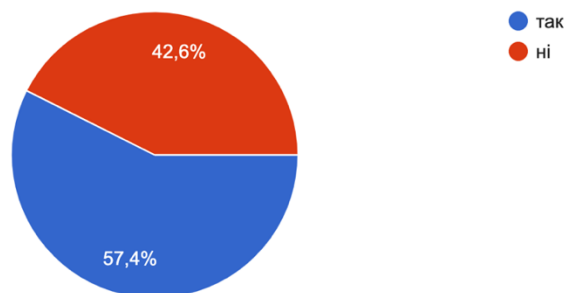
словесного елемента, виконаного стандартним жирним шрифтом заголовними літерами кирилиці, з наголосом на останній склад слова;

2. аналіз семантики слова «**СУЧКІ́**» дозволяє зробити висновок, що воно відноситься до омонімів, тобто слів, які звучать та пишуться однаково, але значення в них різне, а саме омографом – словом, що має лише однакове написання, але зовсім різне звучання та значення, а отже не дає підстав вважати заявлене позначення таким, що суперечить публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі;
3. заявлене позначення подано для товарів 32, 33 класу МКТП, а саме окремих категорій алкогольних напоїв, і таким чином, споживачами продукції під торговельною маркою «**СУЧКІ́**» будуть повнолітні особи, старші 18 років, які вже здобули базову середню оцінку та мають достатній життєвий досвід, щоб мати змогу розуміти семантичне значення заявленого позначення разом з наголосом та закладеною ідеєю [38].

У той же час, проведене опитування показало, що більшість респондентів, а саме 57,4%, вважають дану торговельну марку такою, що суперечить публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі.

15. Чи вважаєш ти ТМ "Сучки" такою, що суперечить публічному порядку та/або загальновизнаним нормами моралі?

54 відповіді

Проаналізувавши кожен окремий випадок, згаданий в опитуванні, можна зробити висновок, що рецензенти як погоджувались, так і не погоджувались з рішеннями, прийнятими щодо кожної торговельної марки.

Проведене дослідження рішень щодо окремих торговельних марок, а також аналіз опитування, дають підтвердження необхідності закріплення сутності, змісту та критеріїв для визначення категорій «публічний порядок» та «мораль» саме на законодавчому рівні, адже їх розуміння є різним для кожної людини, так само як і прояв цих понять в контексті умови надання правової охорони торговельним маркам.

3.3. Висновки до Розділу 2.

1. Загалом стан правового регулювання відповідності торговельних марок умовам надання правової охорони в Україні є незадовільним.

2. У законодавстві відсутні визначення поняття «публічний порядок» та перелік принципів моралі, що відносяться до загальновизнаних, що у свою чергу створює проблеми під час проведення експертизи як для експерта, так і для заявника.

3. У межах правозастосовної практики відносно систематизований підхід до розуміння умов надання правової охорони торговельним маркам міститься в Методичних рекомендаціях з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів і послуг. Однак вони не є нормативно-правовим актом, тому їхнє місце в питанні регулювання відповідності торговельних марок публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі є сумнівним та потребує визначеності. Окрім того, з огляду на несталість категорій «публічний порядок» та «мораль» Методичні рекомендації потребують постійного оновлення.

4. Аналіз практики закладу експертизи та Апеляційної палати з питань відповідності та невідповідності умовам надання правової охорони торговельним маркам дає підстави стверджувати, що рішення часто залежить від суб'єктивної думки експертів, а отже часто є непрогнозованим для заявників.

4. Самостійне опитування, здійснене задля виявлення позицій суспільства щодо відповідності чи невідповідності публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі окремих торговельних марок, показало, що респонденти часто не погоджуються з позиціями експертів, що в свою чергу є ще одним підтвердженням відсутності сталого тлумачення категорій «публічний порядок», «мораль» та розуміння загальновизнаних принципів моралі, а отже, і в потребі правового регулювання цього питання.

ВИСНОВКИ

У межах Розділу 1 було здійснено вивчення сутності та змісту понять «публічний порядок», «мораль», «суспільна мораль» та «загальновизнані принципи моралі» та «загальновизнані принципи моралі», що стало базисом для наступних висновків:

1. Поняття «публічного порядку» та «загальновизнаних принципів моралі» не є сталим. Змістовна складова наведених понять змінюється відповідно до розвитку суспільства та змін в суспільному сприйнятті.

2. В межах світової практики поняття «публічного порядку» доволі рідко використовується ізольовано. Наведене поняття найчастіше супроводжується понятійно-категорійним апаратом, що напряду пов'язаний із нормами публічного права та має регулятивне значення.

3. Суттєвий вплив на сприйняття українським суспільством категорії «публічного порядку» мала комуністична ідеологія радянського періоду. Відповідно до основоположних постулатів комунізму в основу поняття «публічний порядок» було покладено класову боротьбу та класові протиріччя. Основи сучасного нормативно-правового регулювання «публічного порядку» було закладено саме в радянські часи, що зумовило складність та заплутаність відповідного законодавства.

4. У сучасній науковій літературі є багато підходів до визначення поняття «публічний порядок», зокрема здебільшого його споріднене визначення «громадський порядок», кожен із яких так чи інакше відображає його сутність як суспільного явища.

5. В контексті тематики наукової праці було проведено комплексне соціальне опитування щодо сучасного суспільного розуміння та сприйняття поняття «публічний порядок» та «загальновизнані принципи моралі».

Було виокремлено чотири типи найбільш розповсюджених відповідей на запитання «Як ви розумієте поняття «публічний порядок»:

- Загальноприйняті принципи, правила та норми, що регулюють суспільні відносини.

- Суспільні відносини, система відносин, засновані на дотриманні норм.
- Правопорядок в державі.
- Дотримання норм, загальноприйнятих правил.

6. Мораль має історичний, соціально-класовий і професійний характер. Основна суспільна функція моралі, яка визначає специфіку її соціального буття, — це функція регуляції людської поведінки та міжлюдських стосунків.

7. Мораль і право репрезентують позаінституційну й інституційну форми регуляції людської поведінки. Подібно до моралі, звичаї також складаються спонтанно в житті конкретних людських спільнот. Порівняно з правом і мораллю звичаї найглибше вкорінені в первісному синкретизмі, в давній історії людства.

8. Категорії «моралі», «суспільної моралі» та «загальновизнаних принципів моралі» мають історичний та кумулятивний характер. Їх зміст охоплює як аспекти історичного розвитку конкретного суспільства, так і його ментальні особливості.

9. Категорії «моралі», «суспільної моралі» та «загальновизнаних принципів моралі» мають суб'єктивний та поліваріантний характер. З огляду на це доволі ускладненим є процес структуризації та вичленення конкретних критеріїв, які б визначали ті інші принципи моралі.

10. Зміст наведених вище понять є оціночним та потребує тлумачення. Результати тлумачення залежить від виховання, суб'єктивних поглядів, ментальності та стереотипів суб'єкта тлумачення.

У Розділі 2 даного наукового дослідження було вивчено та проаналізовано стан правового регулювання умов надання правової охорони торговельним маркам в Україні, а також досліджено національну правозастосовна практику з питань відповідності публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі. На підставі цього можна зробити наступні висновки:

1. Загалом стан правового регулювання відповідності торговельних марок умовам надання правової охорони в Україні є незадовільним.

2. У законодавстві відсутні визначення поняття «публічний порядок» та перелік принципів моралі, що відносяться до загальноновизнаних, що у свою чергу створює проблеми під час проведення експертизи як для експерта, так і для заявника.

3. У межах правозастосовної практики відносно систематизований підхід до розуміння умов надання правової охорони торговельним маркам міститься в Методичних рекомендаціях з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів і послуг. Однак вони не є нормативно-правовим актом, тому їхнє місце в питанні регулювання відповідності торговельних марок публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі є сумнівним та потребує визначеності. Окрім того, з огляду на несталість категорій «публічний порядок» та «мораль» Методичні рекомендації потребують постійного оновлення.

4. Аналіз практики закладу експертизи та Апеляційної палати з питань відповідності та невідповідності умовам надання правової охорони торговельним маркам дає підстави стверджувати, що рішення часто залежить від суб'єктивної думки експертів, а отже часто є непрогнозованим для заявників.

5. Самостійне опитування, здійснене задля виявлення позицій суспільства щодо відповідності чи невідповідності публічному порядку та загальноновизнаним принципам моралі окремих торговельних марок, показало, що респонденти часто не погоджуються з позиціями експертів, що в свою чергу є ще одним підтвердженням відсутності сталого тлумачення категорій «публічний порядок», «мораль» та розуміння загальноновизнаних принципів моралі, а отже, і в потребі належного правового регулювання умов надання правової охорони торговельним маркам в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сопова К. Концепція недобросовісності заявника у законодавстві про торговельні марки продовжує залишатись мрією... URL: <http://sopova.com.ua/2020/09/концепція-недобросовісності-заявник/>
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон від 15.12.1993 р. № 3689-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
3. Теория и практика совершенствования охраны общественного порядка : труды Академии МВД СССР. Москва : Академия МВД СССР, 1985. 360 с.
4. Mazeaud P. Libertésetordrepublic / P. Mazeaud. URL: http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil_constitutionnel/root/_bank_mm/pdf/Conseil/libpub.pdf
5. LexiquedetermesjuridiquesDalloz. – Paris, 1985
6. Basic Law for the Federal Republic of Germany German Bundestag [Електронний ресурс]. – Berlin, 2010. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/.../index.html>
7. Law on the public security and order of the Land Saxe-Anhalt in the form of the public announcement of 23 September. URL: <http://www.oecd.org/investment/.../42701587.pdf>
8. Federal Constitution of the Swiss Confederation of April 18, 1999. URL: <https://www.admin.ch/org/polit/00083/index.html>
9. Zakon o varstvujavnegaredainmiru (ZJRM-1). URL: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO3891.html
10. Zakon o javnomredu i miru. URL: http://www.skupstina.me/cms/site_data/DOC24/704/704-ZAKON.pdf
11. Устав о предупреждении и пресечении преступлений (издание 1857 года). Российский криминологический взгляд. 2008. № 3. С. 83–102
12. Полное собрание законов Российской империи. Санкт-Петербург, 1891. Т. 9. Собр. 3. № 6196

13. Конституция (Основной Закон) Союза Советских Социалистических Республик, Утверждена Чрезвычайным VIII Съездом Советов Союза ССР 5 декабря 1936 г. (с последующими изменениями и дополнениями). URL: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/history/1936cnst.htm>
14. Про посилення відповідальності за хуліганство : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 26 липня 1966 р. Відомості Верховної Ради СРСР. 1966. № 30
15. Шевченко С. І. Місце комплексного явища «забезпечення публічного порядку» в поліцейській діяльності / С.І. Шевченко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2017. - № 2. - С. 192-198
16. Скакун О.Ф. Теория государства и права. Харьков: Консум, 2006. 656 с.
17. Юридична енциклопедія. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1998. 774 с.
18. Даньшин И.Н. Уголовно-правовая охрана общественного порядка Харьков, 1971. 192 с.
19. Манжула А.А. Співвідношення та значення понять «громадський порядок», «правопорядок» та «громадська безпека». Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Право. 2012. № 4. С. 57–62
20. Организация патрульно-постовой службы по единой дислокации / А.В. Войцеховский, Е.В. Додин, И.П. Голосниченко. Киев : МВД СССР КВШ МВД СССР, 1982. 88 с.
21. Кузнецова Н.Ф. Уголовная ответственность за нарушение общественного порядка. Москва : Госюриздат, 1963. 332 с.
22. Методика судово-експертного дослідження знаків для товарів і послуг (торговельних марок): звіт про НДР (закл.) / МЮ України, КНДІСЕ, НДЦСЕПІВ, НДПІВ АпрНУ; кер. Г.В. Прохоров-Лукін; викон.: А.В. Андреева та ін. № ДР 0108U005823. Київ: КНДІСЕ, 2009. 400 с.
23. Дробницкий О.Г. Понятие морали: Историко-критический очерк. – М., 1984

24. Малахів В.А. Етика: Курс лекцій: Навч. Посібник. – К., 2000
25. Фуллер Л.Л. Мораль права. – К., 1999
26. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода від 27.06.2014 р. Офіційний вісник України. 2014. – № 75 – том 1
27. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999 № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99>
28. Постанова Верховного Суду України від 13 квітня 2016 року по справі 6-1528цс15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57731753>
29. Постанова Верховного Суду від 6 червня 2018 року по справі № 362/2841/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74963331>
30. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. Голос України. 2003. № 45–46, 47–48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
31. Словарь по этике / под ред. И.С. Кона. Москва: Политиздат, 1983. 445 с
32. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003 № 1296-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>
33. Про затвердження Правил складання і подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг: Наказ Держпатенту України від 28.07.1995 № 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0276-95>
34. Методичні рекомендації з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів і послуг. URL: https://ukrpatent.org/i_upload/file/metod-rek-tm-08022016.pdf
35. Свідоцтво України на знак для товарів і послуг: № 127404, заявл. 18.03.2009; опубл. 25.08.2010, Бюл. № 16/2010

- 36.Рішення Апеляційної палати Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 10 вересня 2020 року проти рішення Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 12.02.2020 про відмову в реєстрації знака “CONTRABANDA, зобр.” за заявкою № м 2018 06790. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/contrabanda-res-2020.pdf>
- 37.Рішення Апеляційної палати Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 8 вересня 2020 року проти рішення Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 15.04.2020 про відмову в реєстрації знака для товарів і послуг «Black Cocaine, зобр.» за заявкою № м 2018 08570. URL: <https://me.gov.ua/Files/DownloadFile?id=17d44afb-4981-4fc1-a461-e194c91c2d55>
- 38.Рішення Апеляційної палати Міністерства економічного розвитку і торгівлі України проти рішення Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 04.07.2018 про відмову в реєстрації знака для товарів і послуг «СУЧКІЙ» за заявкою № м 2017 20530. URL: <https://me.gov.ua/Files/DownloadFile?id=07239e6b-4019-4221-9acd-1eb3aba9fd89>